

Государственное бюджетное общеобразовательное учреждение
Стерлибашевская коррекционная школа-интернат для обучающихся
с ограниченными возможностями здоровья

Рассмотрено на заседании
ШМО старшего звена

Протокол № 5 от
«29» мая 2018 г.

Руководитель Каримова А.А.

Согласовано

Заместитель директора по
УР

Гайнуллина Д.Р.

«31» 08 2018 г.

Утверждаю

Директор

Афанасьев А.А.

«3» 09 2018 г.

**Рабочая программа
по башкирскому (государственному) языку
для 7 класса**

**Срок реализации программы 1 год
учитель**

Хуснетдинова Ф.С.

Аңлатма языу

Һаулығы буйынса мөмкинселеге сиклэнгән укыусыларзың 7-се класы өсөн башкорт (дәүләт) теленән эш программаһы.

Эш программаһы В.В.Воронкованың VIII-се төрзәге махсус(коррекция) дөйөм белем биреү һәм АООП Стәрлебаш һаулығы буйынса мөмкинселеге сикле укыусыларзың махсус (коррекция) дөйөм белем биреү программаһына нигезләнөп төзөлгән.

Дәрөслөк: Башкорт теле: Укытыу урыс телендә алып барылған мәктәптәрзең 7-се синыф укыусылары өсөн дәрөслөк. Усманова М.Ғ. – Өфө: Китап, 2012й.

Программа кимәле : базис.

Укытыусының тел буйынса укыу-укытыу методик комплекты :

1. Башкорт теленән программа. (Укытыу урыс телендә алып барылған мәктәптәрзең I – XI кластары өсөн). Төзөүселәре: Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. – Ижевск: «КнигоГрад», 2008.

2. Башкорт теленән диктанттар һәм изложениелар йыйынтығы. Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. – Өфө: Китап, 2009.

3. Укытыу урыстелендә алып барылған мәктәптәрзең 7-8-се кластары өсөн «Башкорт теле» дәрөслөгөнә методик күрһәтмәләр. Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. – Өфө: Китап, 2006.

Укыусылар өсөн тел буйынса укыу-укытыу методик комплекты:

Башкорт теле: Укытыу урыс телендә алып барылған мәктәптәрзең 7-се синыф укыусылары өсөн дәрөслөк. Усманова М.Ғ. – Өфө: Китап, 2008.

Программа үзенсәлектәрөнөң характеристикаһы: Эш программаһы Башкортостан Республикаһы Мәғариф министрлығы тарафынан расланған «Башкорт теленән программа» (Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрзең I-XI кластары өсөн) нигезендә төзөлдө. Төзөүселәре Толомбаев Х.А., Дәүләтшина М.С., Ғәбитова З.М., Усманова М.Ғ. – Ижевск: «КнигоГрад», 2008.

Башкортостан

Мәғариф Министрлығы тарафынан тәкдим ителгән программа Тукбирзе төп дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль бюджет дөйөм белем биреү учреждениеһының «Укыу планы»на ярашлы рәүештә тормошка ашырыла.

Был эш программаһында федераль һәм республика закондары талаптары тормошка ашырыла:

«Рәсәй Федерацияһы халыктары телдәре тураһында» законы, Рәсәй Федерацияһының «Мәғариф тураһында» Законы, «Башкортостан Республикаһы халыктары телдәре тураһында» законы, Башкортостан Республикаһының «Мәғариф тураһында» Законы.

Программаның йөкмәткеһе 3 йүнәлештә төзөлгән:

1. Балаларзы һөйләшергә өйрәтеү үзәк бурыс.
2. Тел менән әзәби материалдары бергә кушып өйрәнелә (интеграция).
3. Лингвистик һәм әзәби күренештәр, укыу материалы нигезендә, практик кулланыу максатынан сығыпөйрәнелә (коммуникативйүнәлеш).

Максаттарһәмбурыстар:

- Укыусыларза башкорт телендә һөйләгәнде, укығанды, радиотапшырыузар тыңлағанды аңлау күнекмәләре булдырыу (аудирование).
- Аралашыуза кәрәк булла торған типик һөйләмдәрзе күсереп, үз фекерзәрен билдәлә кимәлдә үзаллы языу күнекмәләрен булдырыу.

- Башкорт телен өйзә, йәмәгәт тормошонда, хезмәт процесында практик файзаланырға өйрәтеү.
- Башкорт телен практик өйрәнеүгә бәйләп, балаларзы башкорт халкының тарихы, мәзәниәте, сәнғәте, әзәбиәте, мили йолалары, башкорт халкының күренекле шәхестәре, уларзың эшмәкәрлеге, ижады һәм башкалар менән таныштырыу, балаларзыбашкорт донъяһына алып инеү, , үззәре йәшәгән төйәккә ихтирам һәм һөйөү тәрбиәләү. Текстағы яңы һүззәр, фразаларзы аңлатыу, һүзлек эше үткәрәү мотлак.
- Әсәрзе өлөшләп, һайлап, ролдәргәбүләп, сылбыр буйынса укыу, тексты магнитофон язмаһынан тыңлау, йөкмәтке буйынса һораузарға яуап биреү кеүек эштәрбашкарғанда, һүзлек эше иғтибар үзәгендә тора.
- 5-6-сы кластарза алған белемдәр тулыландырыла. Темалар буйынса языусылар, шағирзар ижады менән таныштырыу, яңытекстар укыу, диалог һәм монолог ярзамында бәйләнешле һөйләм төзөү дауам итә.
- Туған тел, белем, укытыусы, мәктәп һәм көзгө байлык тураһында һөйләшеү күберәк урын ала.
- Бәйләнешле текст төзөү, бертелдән икенсе телгә тәржемә итеү күнегеүзәре башкарыла.

Укытыу предметының төп йөкмәткеһе.

Яңынан мәктәпкә (4 сәғәт)

5-6- сы кластарза алған белемдәрен тулыландырыу. Был тема буйынса языусылар, шағирзар ижады менән таныштырыу, яңы текстар укыу. Диалог һәм монолог ярзамында бәйләнешле һөйләм төзөү дауам итеү. Мәктәп, укыу, китап, икмәк тураһында мәкәлдәр, әйтемдәр, йомактар менән танышыу.

Ауыл тормошо (2 сәғәт)

Ауыл тормошо, уыл кешеләренең кнкүреше, хезмәт, игенсе хезмәте тураһында әңгәмәләр үткәрәү. Игенсе эшенең нескәлектәрен һөйләү. Ауыл тормошоноң кала тормошонан айырмалы яктары тураһында аңлатыу. Ауыл еренән сыжкан күренекле шәхестәр менән танышыу.

Башкортостан буйлап сәйәхәт. (6 сәғәт)

Был тема буйынса яңы мәғлүмәттәр биреү. Тыуған еребезең сал тарихы барлығын, башкортостан тураһында рус языусылары, «Урал» эпосы, һуңғы йылдарзағы тарихи Башкортостан ерендә үткәрелгән фәнни экспедициялар мәғлүмәттәре менән танышып китеү. Яңғызлык исемдәр менән таныштырыу.

Спорт. Спорт кәрәк – ярактары. (3 сәғәт)

Кешегә сәләмәт булыу өсөн спорт менән шөғөлләнергә кәрәк икәнлеген аңлатыу һәм был тәрала укыусылар менән һөйләшеү, әңгәмә ойоштороу. Укыусылар үззәре спорт менән кызыкһыныузары, күренекле спортсмендар тураһында һөйләргә өйрәтеү. Спорт тураһында теле –радио тапшырыузары, газета материалдары буйынса һөйләү.

Мин һәм безең ғаилә. (5 сәғәт)

Укыусы үзенең ғаиләһе тураһында тулы һәм иркен һөйләй белергә тейеш. Сөнки был тема йылдан – йыл кабатлана. Ғаилә ағзаларын дөрөс атау, уларға ихтирамлы, иғтибарлы булырға өйрәтеү. Ғаилә, ғаилә ағзалары тураһында язылған әсәрзәрзе укыу, уларзы аңлы кабул итергә өйрәтеү, һөйләү күнекмәләрен үстәреү.

Әсәйзәр байрамы. (2 сәғәт)

Әсәй, өләсәйзәрзең изгелеге, кәзере һақында әсәрзәр укыу, йөкмәткеһе өстөндә эш төрзәре башкарыу, һүзлек байлыктарын арттарыу. Катын – кыззар байрамы тураһында әңгәмәләр, иртәлектәр үткәрәү, данлыклы катын – кыззар менән осрашыузар ойоштороу.

Сәнғәт оғталары (2 сәғәт)

Республиканың данлыклы һәм арзаклы шәхестәре менән танышыузы дауам итеү. Сәнғәт оғталарының тормош юлы һәм ижады менән таныштырыу. Теле – радио тапшырыузар,

язмалар карау. Уларзың әсәрзәрен таныу, данлыклы кешеләребез тураһында һөйләй белеү. Йырзар өйрәтеү, бергәләп йырлау, һәләтле балалар менән йырзар өйрәнеү. Мәктәп сәхнәһе өсөн концерт номерзаны әзерләү.

Исемен матур, кемдәр кушкан? Исемдәрзә – ил тарихы (3 сәғәт)

Был тема кеше исемдәренән башка тау, ер, һыу атамалары менән берлектә алып барыла. Исемдәрзәң мәғәнәһе, уның кеше менән берлектә алып барыла. Исемдәрзәң мәғәнәһе, уның кеше холок – фигеленә тәьсир итеүе. Данлыклы кешеләрзәң исемдәренә бәйләп, төрлө тарихи вакиғалар һөйләү, әсәрзәр укыу. Атамалар буйынса легендалар, риүәйәттәр укыу за дәрестәрзә кызыклы, мауыктырғыс итеп үткәрергә ярзам итәсәк.

Борон – борон заманда... (1 сәғәт)

Башкорт халык ижады темаһын киңәйтеү, укыусыларзың белгәндәрен тулыландырыу, һүз байлығын, һөйләү телмәрен үстәреү максат булып тора. Күберәк иғтибарзы тексты аңла кабул итеү һәм йөкмәткеһен һөйләй белеүгә йүнәлтеү.

Берзәмлек, дуслык, тыныслык (2 сәғәт)

Иң төп темаларзың береһе – берзәмлек, дуслык, тыныслык. Бында тик кешеләр араһындәғы дуслык тураһында ғына һөйләшеү бармаясақ, ә халык – ара булған мөнәсәбәттәр зә иғтибар үзәгендә торорға тейеш. Был тема буйынса укыусыларзы аңлап фекер йөрөтөргә һәм һөйләй белергә өйрәтеү.

Йәмле йәй (4 сәғәт)

Йәй мизгеленәң үзенсәлектәренәң билдәләү. Уғыусыларзың һүз байлығын арттырыу, һөйләү һәм языу телмәрен үстәреү. Тәбиғәттә күзәтеү, алған тәьсораттар буйынса фекер алышыу. Был айзарза узғарылған Милли байрамдар менән таныштырыу, улар тураһында белгәндәрен һөйләү.

Укыусыларзың белем кимәленә талаптар

7 класс өсөн телмәр күнекмәләре:

- Өйрәнелгән әсәрзәрзәң авторын, исемен белеү;
- Языусыйжадиткәнхудожестволыкартиналарзыуйлапкүзалдынабастырыу;
- Эпик һәм лирик әсәрзәйырабелеү;
- Художестволы, фәнни популяр һәм публицистик текстарзы кыскырып, етез укыу;
- Художестволыәсәрзәрзәтасуириукуы;
- Зур булмаған хикәйәләрзә йәки уларзың өзөктәрен һөйләп биреү.
- Йәмғиәттормошондателдең роле; туған телдең әһәмиәте;
- Фонетика, телмәрөндәре, ижек, басым, һузынкыһәм тартынкы өндәр;
- Графика, алфавит; хәрәфтәрзәң өндәрзә сағылдырыуы төшөнсәләре;
- Лексика; һүззәңлексикмәғәнәһе; һүззәң тура һәм күсмә мәғәнәһе; синоним, антоним, омоним;
- Исемдәрзәңһан, килешменәнүзгәреше, күплекһәмкилешялғаузарыныңдөрөсязылышы, яңғызлык исемдәрзәң дөрөс язылышы;
- Кылымдарзыңзаман, һан, затменән үзгәреше;
- Ярзамсы һүз төркөмдәре, уларзыңязылышы, һөйләмдәге роле

Укыу-укытыу программаһында планлаштырылған һөзөмтәләрзә үзләштереләүен баһалау

Баһалар нигеззә укыусыларзы башкорт телен өйрәнеүгә кызыкһыныу дәрәжәләренә максаты менән куйыла.

“5” билдәһе куйыла: әгәр укыусы һүззәрзә дөрөс укыһа,паузаларға иғтибар итһә,һораузарға тулы яуап бирһә укылған текстың йөкмәткеһентулы итеп һөйләп бирһә

“4” билдәһе куйыла: әгәр укыусы ижекләп укыһа, укығанда 1-2 хата ебәрһә, текстның йөкмәткеһен тулыһитеп һөйләмәһә, шиғырҙарҙы укытыусы ярҙамында һөйләһә.

“3”-билдәһе әгәр укыусы ауыр һүзәрҙе ижекләп тәу укый алмаһа. Паузаларҙы дәрәс кулланмаһа. Текстның йөкмәткеһен укытыусы ярҙамында һөйләһә.

Язма эштәрҙе баһалау

Контроль эштәр: контроль диктанттан һәм контроль күсереп языуҙан тора. Шулай ук грамматик эштәр тәкдим ителә.

Диктанттар күләме:

Диктанттар

“5”- әгәр эш бер хатаһыз эшләнһә

“4”-1-3 хата

“3”-4-5 хата

Грамматик эштәр

“5”-әгәр эштәр бер хатаһыз эшләнһә

“4”-3/4 эш дәрәс эшләнһә

“3”-1/2 эш дәрәс эшләнһә

Контроль күсереп языу

“5”-хатаһыз дәрәс языһа

“4”-бер хата һәм бер төзәтәу

“3”- ике хата һәм бер төзәтәу

Класта һәм өйҙә башкарыла торған язма эштәр өйрәтәу һәм тикшерәу характерында була.

Уларға түбәндәгеләр инә:

- башкорт теленән төрлө типтағы күнегүҙәр;
- тәржемә эштәре (башкорт теленән рус теленә һәм киреһенсә);
- дәреслектәрҙәге эзәбитекстарға пландартөзөү;
- телһәм эзәбитек материалдар буйынса аналитик
һәм дөйөмләштерәү тибындағы схемалар, проекттар төзөү.

Башкорт теленең ағымдағы, сирек йәки йыл аҙағында, шулай ук укыу йылы башында инеү диктанты, зур темаларҙан һуң йомғаҡлау контроль эштәре үткәрелә. Ағымдағы контроль эштәр программаның өйрәнелгән материалын үзләштерәүҙе тикшерәү максатында уҙғарыла. Уларҙың төрө һәм үткәрәү йышлығы өйрәнелә торған материалдың катмарлылығынан, укыусыларҙың белем кимәленән сығып билдәләнә. Ағымдағы контроль эштәр өсөн укытыусы йә тотошдәресте, йә уның берөлөшөн генә файҙалана ала.

Укыу йылы башында инеү диктанты, сирек һәм йылаҙағында йомғаҡлау контроль эштәре мәктәп администрацияһы менән берлектә төзөлгән график буйынса үткәрелә. Контроль эштәрҙе сиректең беренсекөнөндә һәм дүшәмбелә үткәрәү тәкдим ителмәй.

Программа материалының үзләштерәү кимәле укыусыларҙың дәресләргә телдән биргән яуаптарына һәм язма эштәренә карап баһалана. Бының өсөн башкорт теленән һәр класта түбәндәгекүләмдә контроль эштәр, язма эштәр үткәрәү карала:

Башкорт (дәүләт) телен өйрәнәү өсөн укыу - укытыу методик кулланмалар

1. Башкорт теленән программа. (Укытыу урыс телендә алып барылған мәктәптәрҙең I – XI кластары өсөн). Төзөүселәре: Усманова М.Ф., Ғәбитова З.М. – Ижевск: «КнигоГрад», 2008.

2. Башкорттеленәндиктанттарһәмизложениеларыйынтығы. Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. – Өфө: Китап, 2009.
3. Укытыуурыстелендәалыпбарылғанмәктәптәрҙең 7-8-се кластары өсөн «Башкорт теле» дәреслегенә методик күрһәтмәләр. Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. – Өфө: Китап, 2006.
4. Ғәбитова З.М. Телмәр үстөрөү дәрестәре. Башкорттелендәүләт теле итеп өйрәнөүселәр өсөн. – Өфө: Китап, 2009. – 128 бит.
5. Усманова М. Г. Башкорт теле грамматикаһы таблицаларҙа һәм схемаларҙа.
6. Аслаев Т. Х., Атнағолова С.В. Телмәрүстөрөүбуйынсасюжетлыкартиналар.- Өфө:Китап, 1996.

Материаль-техник кулланмалар

- компьютер;
- интерактив такта

Төп һәм өстәлмә әҙбиәт

1. Башкорт теле: Укытыуурыстелендәалыпбарылғанмәктәптәрҙең 7-се синифукуысыларыөсөндәреслек. Усманова М.Ғ. һ.б. – Өфө: Китап, 2008
2. Ғәбитова З.М. Телмәр үстөрөү дәрестәре. – Өфө: Китап, 2009.
3. Башкортса – русса мәкәлдәр һәм әйтемдәр һүзлегә. – Өфө: Китап, 1994.
4. Әүбәкирова З.Ф., Әүбәкирова Х.Е., Дилмөхәмәтов М.И. Мин башкортса укыйым – Өфө: Китап, 2007.
5. Тел төзәткестәр, тизәйткестәр, һанамыштар. Төзөүселәр: Исәнғолова Ә.Ф., Дәүләтколова Г.Ш. – Өфө: Эшлекле династия, 2008.
6. Балаларуйын фольклоры. Сөләймәнов А.М. – Өфө, Китап, 2007.
7. Балаларөсөнйөзйыр. Юнысова Г.А. – Өфө, Китап, 2003
8. «Башкортостан укытыусыһы», «Йәншишмә», «Аҡбузат», «Аманат», «Йәшлек» гәзит-журналдары.

Язма эштәрҙең төрҙәре:

Диктант- 2

Диктанттар күләме: 65-70 һүз Һүзлек диктанты :18-20 һүз

Календарь-тематик планлаштырыу 7-се синыйф
 Програма буйынса: 34 сәғ
 План буйынса: 32 сәғ

№		Тема	План. дата	Факт. дата	Искәрмә
		1. Яңынан мәктәпкә.			
1.	1.1	1 сентябрь-Белем көнө. 6 синыйфта үтелгәндәрзе кабатлау. Б.Бикбай “Туған тел”.	06.09		
2.	1.2	З.Биишева “Башкорт теле”. Кылым төркөмсәләре. К.Кинйәбулатова “Көззәр еткәс”.	13.09		
3.	1.3	Инеш диктант. “Башкортостан- илем”.	20.09		
4.	1.4	Хаталар өстөндәш. Кылым замандары. Уртақ кылым.	27.09		
		2. Ауыл тормошо.			
5.	2.1	“Алтын башактар”. Әкиәт. Уртақ кылым. Хезмәт, икмәк тураһында мәкәлдәр.	04.10		
6.	2.2	“Кан кәрзәш”. Башкорт халық әкиәте. Сифат кылым.	18.10		
		3. Башкортостан буйлап сәйәхәт.			
7.	3.1	Т.Йосопов “Икмәк есе”. Кылым.	25.10		
8.	3.2	М.Кәрим “Башкортостан”. Исем.	08.11		
9.	3.3	Башкорт халық йыры “Урал”. Янғызлык һәм уртақлык исемдәр.	15.11		
10.	3.4	Р.Фәрипов “Урал йөрәге”. Хәзерге заман сифат кылым.	22.11		
11.	3.5	Аркайым. Тәбиғәт һәйкәлдәре. Сифат кылым. “Мин Уралда йәшәйем”. Телмәр үстәрәү	29.11		
12.	3.6	Тыуған ил тураһында мәкәлдәр. Әйтәләү максаты яғынан һөйләм төрзәрә.	06.12		
		4. Спорт. Спорт кәрәк-ярактары.			

13.	4.1	Беззен ғаилә-ярышта. Сифат кылым. Башкортостанда спорт төрзәре. Һүзлек менән эш.	13.12		
14.	4.2	Башкортостан калаларында спорт. Һөйләм. “Ажбузат” ипподромы. Һандар.	20.12		
15.	4.3	“Ажбузат” ипподромы. Һандар.	27.12		
		5. Мин һәм беззен ғаилә.			
16.	5.1	Ғ.Рамазанов “Яңы йыл менән!” Кылым. Кышты кем нисек үткәрә?	17.12		
17.	5.2	К.Шафикова “Әсәй күззәре”.Сифат. Һөйләмдә һүззәр тәртибе. В.Сидоров “Салауаттын туғандары”.	24.01		
18.	5.3	“Кошка әйләнгән әбей”.Башкорт халык әкиәте. Кылымдын заты,һаны,заманы.	31.01		
19.	5.4	Беззен ғаилә. Хәл кылым.Шәжәрә.	07.02		
20.	5.5	Ф.Исмәғиловтын “Йылға буйында” картинаһы.Телмәр үстөрөү.	14.02		
		6.Әсәй,әсәкәйем...			
21.	6.1	Ф.Рәхимғолова “Беззен әсәй”. Теркәүестәр. Ғаилә тураһында мәкәлдәр,әйтемдәр	21.02		
22.	6.2	З.Воскресенская “Әсә!”. Тезеү теркәүестәре. “Етегән йондоз”.Әкиәт. Теркәүестәр.	28.02		
		7. Сәнғәт оҫталары.			
23.	7.1	Х.Әхмәтов “Тыуған ауылым”. Эйәртеү теркәүестәре. Салауат Юлаев ижады. Теркәүестәр.	07.03		
24.	7.2	Р.Заһретдинов ижады. Тезеү теркәүестәре. Рәшизә Туйсина.	14.03		
		8. Исемен матур,кемдәр кушкан?			
25.	8.1	Иемдәрзә-ил тарихы. Бәйләүестәр.	21.03		
26.	8.2	Иемдәрзә-ил тарихы. Башкорт исемдәре. Бәйләүестәр.	04.04		
27.	8.3	Яз етте. Бәйләүестәр. А.Григорян “Апрель	11.04		

		менән!”.			
		9. Борон-борон заманда...			
28.	9.1	“Ирәндек”. Башкорт халык йыры. Киҫәксә. Тайыштабан ниңә уйнарға сыкманы? Киҫәксә.	18.04		
		10. Берзәмлек, дуҫлык, тыныслык.			
29.	10.1	Контроль диктант “Йәй етә”.	25.04		
30.	10.2	Хаталар өстөндә эш. Р. Мөхәмәтов “Тауышһыз Талип”. Мөнәсәбәт һүззәр.	16.05		
		11. Йәмле йәй.			
31.	10.3	С. Әлибаев “Кайын һыуы”. Урман-зур байлык. Һөйләмдә тыныш билдэләре.	23.05		
32.	10.4	7-се синыфта үтелгән темалар буйынса йомғаклау дәресе.	30.05		

